

Két írás Prievara Tibor *A 21. századi tanár* című kötetéről

Az itt következő, Prievara Tibor kötetéről¹ szóló írásokkal az új pedagógus nemzedéket szeretnénk köszönteni. Nem ezzel a kötetrel jelent meg ez a nemzedék, és nem is 2015-ben. Az ezredforduló óta sokféle voltak már jelei jelenlétüknek, de azt gondoljuk, a kötet jeles dokumentuma annak, hogyan válik egy tanár hiteles és hatásos pedagógiai személyiséggé, miközben egészen másféle szellemi anyagból egészen másféle pedagógiát épít, mint ami ismerős volt ez ideig. Ez már – a magam és nemzedéktársaim, tehát a hatvanat elhagyó nemzedék perspektívájából – az a történet, aminek csak a szegélyét láthatjuk. Örvendhetünk rajta vagy épp sopánkodhatunk is, ez a szellemi szöttes már nélkülünk készül, s nyilván és szükségképp valamelyest ellenünk is. Rendjén való.

Mifelénk erős szokás, hogy a megújulás intézményesítetten zajlik, és többnyire nagy ágyúropogtatással, miközben az igazi változások szinte észrevétlenek és nagyon személyesek. Figyelünk a nagy ütközetekre, hiszen elkerülhetetlen, de figyeljünk a csendes változásokra is, mert ezek a pedagógia elevevényének a bizonyítékai, biztosítékai. (TG)

1. Tóth Teréz: Kötetlenség kötöttségek közt

„...mert akármennyire is töprengünk, belül a lelkünk tele van könnyűséggel, finom rézszezséggel, a **szabadság enyhe mámorával**, de nem tántorgunk, nem inog a térdünk ettől, mert a sok nehéz tudás olma már régen jól megüledett a szívünk vagy inkább valahol a gyomrunk alján, miként az erős, tengerre épült hajók tökesúlyja, s a világnak ez a keserű ismerete, ha le is lassítja **ugyan** vitorlánkat, de szilárdságot ad (...) ez él igazán, ez az, amit létezésünk folyamán létrehoztunk, amit életre hívtunk életünk anyagából, a többi és a további, a fedélzet rengése-ingása, a külsőbb rétegek, mint ez a mai ilyen-olyan életünk, már könnyű, és csak játék, maradék nyári nagyvakáció”²

Prievara Tibor, Nádori Gergely mellett a méltán népszerű Tanárblog szerzője, a fővárosi Madách Gimnázium angoltanára öt év tanári tapasztalatait írta meg kötetében. Módszereit 21. századinak nevezi, és hogy

minősítése mennyivel válik majd többé, mint egy időmegjelölés, azt éppen az idő dönti el. Mindenesre attitűdjét és munkamódszerét érdemes lesz látószögünkbe vonni, hiszen kétség nem férhet hozzá: a

¹ Prievara Tibor: *A 21. századi tanár. Egy pedagógiai szemléletváltás személyes története*. Neteducatio Kft. Modern Pedagógus Sorozat, 2015.

² Otlík Géza: *Iskola a határon*. Az idézet vendégszöveggként megtalálható Esterházy Péter: *Függő* című művében. Esterházy Péter (1986): *Bevezetés a szépirodalomba*. Magvető Kiadó, Budapest. 244. o. (A kiemelések ebből a műből származnak.) Esterházy Péter 2016. június 14-én hunyt el. A recenziót a virrasztásának másnapján kezdtem el írni – szeretném az ő emlékének ajánlani az írástomat. (TT)

gyakorlatban kipróbált és igazolt vagy éppen eredménytelen kísérletei korunk és a technológia által egyre közelebb hozott világunk lényeges pedagógiai kérdéseire adott lehetséges válaszok.

A kérdések a pedagógus lét egyre sürgebb, feszítő kérdései:

- Mit kezdünk az infokommunikációs technológiák és eszközök térnyerésével?
- Hogyan felelhetünk meg a szülők, tanítványok, a társadalom és a munkaerőpiac elvárásainak?
- Mit kell megennünk önmagunk pedagógus-identitásának őrzéséért és formálásáért?

AZ ÖT KÉSZSÉG AZONOSÍTÁSA

Angoltanárként Prievara élvezheti azt a helyzeti előnyt, amit minden angolul tudó pedagógus ismerhet: a tudás tárháza jóval gazdagabb, mihelyt angol nyelven írom be a keresőbe a kulcsszót, tudásom napról napra bővíthető a TED-előadások követésével. Prievara nemzetközi konferenciákra is jár, olyannyira jártas az innovatív technológiákban, hogy zsűrizni is felkérlik nemzetközi versenyeken. Nem angoltanároknak írt azonban módszertani könyvet, illetve nem csak nekik. Pedagógusként, értelmiségiként, a tudás letéteményeseként reflektál a világra, nyújt ötleteket, épít fel értékelési rendszert, igyekszik definiálni és felülvizsgálni olyan, többé-kevésbé bejáratott fogalmakat, mint innováció, digitális bennszülött versus bevándorló, demokrati-

kus elvek az oktatásban, a tanár szerepe, paradigmaváltás stb. Ahogyan a bevezetőben írja: „Az elsődleges cél az, hogy a változás belső folyamatait meséljem el, a pedagógia tudományos szűrőjén keresztül.”

Könyvének legnagyobb értéke a reflektivitás: minden – saját vagy átvett – ötlet, kezdeményezés és gondolat felülvizsgálata, mérlegelése; a hibák, tévedések azonosítása a javítás, az igazságkeresés folytonos igényével. Kissé leegyszerűsítve: ha tanárként azt tapasztalja, hogy a diákok valamely feladatot nem vagy nem úgy ké-

szítenek el, ahogyan ő elképzelte, akkor nem „a lusta diák a hibás, én megmondtam, mit csináljon, hiszen leadtam az anyagot” rendkívül kártékony tanári attitűdjét követi, hanem a probléma megértésével kezd, esetenként a diákokat is bevonva, majd újragondolja és javítja, módosítja a feladatot.³ Vagy ahogyan Nádori Gergely írja a könyv Utószavában: „Egy pedagógiai határozatlansági relációval szembesülünk (hogy visszakanyarodjunk Heisenberghez), minél általánosabb kijelentéseket akarunk tenni, annál ellentmondóbbak leszünk, és minél egyértelműbb állítást akarunk tenni a tanítással kapcsolatban, annál partikulárisabb lesz az”(186. o.).

A 21. századi tanárban Prievara az Innovative Teaching and Learning (ITL – Innovatív tanítás és tanulás) 21. századi képességekre vonatkozó nemzetközi kutatásának eredményeit és kódolási rendszerét veszi kiindulási alapul.⁴ Ebben olyan készségeket azonosítottak, amelyeket a Microsoft Partners in Learning⁵ által finanszíro-

³ Erre jó példa a teljes hatodik fejezet: A rendszer 1.0 összeáll – és meg is bukik. Ebből a fejezetből kiderül, hogy a remek elvek alapján összerakott rendszer első verziója miként omlott össze saját súlya alatt.

⁴ A kutatási zárótanulmány innen letölthető: ITL Research, 2011: INNOVATIVE TEACHING AND LEARNING RESEARCH, 2011 Findings and Implications <http://download.microsoft.com/download/c/4/5/c45eb9d7-7685-4afd-85b3-dc66f79277ab/itlresearch2011findings.pdf> (2016. 11. 20.)

zott kutatásában megkérdőjelezett munkaadók a jövőbeni munkavállalóktól leginkább elvárják: együttműködés, tudásépítés, IKT használat, valós problémák megoldása és innováció, önszabályozás. Prievara – vállalva a haszonelvűség esetleges vádját is –, következetesen végiggondolja és tanári gyakorlatában, óratervék készítésénél, projekt-tervekben alkalmazza a felsorolt készségek fejlesztését. Ehhez egy négyfokú kódolási rendszert használ, amelyen az adott projekt, tanóra elhelyezhető aszerint, hogy az ITL-kutatás öt készségét milyen szinten fejleszti a diákokban. A lényeg nem az, hogy mindig minden egyes tanóra elhelyezhető legyen a legmagasabb szinten, de az már baj, ha mindig vagy leggyakrabban a legalsó szintnek tudják csak megfeleltetni – írja Prievara. A könyv mellékletében leírt kódolási rendszer előnye, hogy konkrét, osztálytermi és projekt-feladtból vett példákon keresztül mutatja be a szerző az öt készség fejlesztésének számszerűsíthetővé, ezáltal mérhetővé tételét – nemcsak a különböző tantárgyak köréből; tantárgyközi feladatok, projektek is szerepelnek a példák között.

AZ ÉRTÉKELÉSI RENDSZER

A Tanárblog olvasói, és akik a képzéseire jártak, jól ismerhetik a Prievara által kidolgozott értékelési rendszert, amellyel stresszmentesebbé, önszabályozóvá igyekszik tenni a tanulási folyamatot, miközben

együttműködés,
tudásépítés, IKT használat,
valós problémák megoldása
és innováció, önszabályozás

stresszmentesebbé,
önszabályozóvá igyekszik
tenni a tanulási folyamatot,
miközben a hagyományos
osztályozási rendszerbe
is beilleszti a saját
pontrendszerét

a hagyományos osztályozási rendszerbe is beilleszti a saját pontrendszerét. A számítógépes videójátékokhoz hasonlóan pontszerzési lehetőségeket épít be a tanulási és értékelési folyamatokba, míg a tanévet 4 (illetve 5) szintre osztja. A gamifikáció módszertanával éri el, hogy a tanulók önmagukhoz képest fejlődnek, azaz szintet lépnek; ha nem sikerül a pontszerzés, újra próbálkozhatnak. A versengést, az egymással való összehasonlítás kényszerűségét (ami a hagyományos osztályozási rendszer velejárója) minimálisra csökkenti, minden tanuló, aki ténylegesen elvégzi a feladatokat, szerezhethet pontot (health pontnak, egészségpontnak, rövidítve HP-nek nevezték el a tanulók). Amikor a pontokat osztályzatokká konvertálják, a legjobb jegyeket nem lehet megszerezni csak azzal, ha valaki jó nyelvtudással bír, de egyébként nem különösebben erőlteti meg magát az előre kiadott feladatok elvégzésében.

A rendszer a tanítási-tanulási folyamatban hozzáadott értéket tudja megmutatni, nem a hozott értéket. Alapvetően folyamatcentrikus és nem eredményalapú értékelést követ. Ugyanaz az előnye, ami a hátránya is egyben. A tanulásra ösztönöz, nagyfokú önállóságot biztosít. A tanár által definiált feladatok, az előre megadott értékelési szempontokkal, minden szint elején tisztázottak, ugyanakkor mindig teret adnak az önszabályozásnak. A tanuló összeállíthatja a dolgozatfeladatokat, önálló előadást készíthet, esszé írást is írhat olyan témáról, ami

⁵ Nemzetközi oktatási program, hazai honlapja: <https://www.microsoft.com/hu-hu/oktatasi/kozoktatasi/pil/>

illeszkedik a szint témáihoz, ugyanakkor saját érdeklődési köréhez vagy továbbtanulási szándékához is kapcsolódhat. Szódogozatban plusz pont jár a kötelezőn túl megtanult szavakért stb.. Ugyanakkor azt a különbséget, ami a tanulási folyamat kezdetén is magas szinten lévő tanulók és a szorgalmas, ámde a nyelvi készséget tekintve alacsonyabb szinten lévő tudása között van, nem tudja kimutatni ez az értékelési rendszer. A 12. fejezet tartalmazza a diákok véleményét a pontrendszerrel, ami általában pozitív, ám a fenti dilemma miatt többen nem érzik igazságosnak. Ugyan a rendszer elemeinek kialakításában Prievara nagy hangsúlyt fektet a hagyományos, tudásszintet mérő elemek beépítésére, a végeredmény mégis inkább azt mutatja meg, hogy a tanuló az ITL-készségek terén milyen fejlődést ér el. Ezt a végeredményét tudja osztályozattá, illetve év végi jeggyé konvertálni. Prievara pontrendszerét több pedagógus adaptálta saját tanítási gyakorlatába, közülük heten mutatják be tapasztalataikat a könyv utolsó fejezetében.

Éppen a már említett reflektivitásnak köszönhetően sikerül a könyvben néhány mítosz valóság tartalmát megkérdőjelezni. Az infokommunikáció oktatásban való felhasználása még a netgenerációnak sem olyan egyszerű, magától értetődő, mint azt többen gondolják. A digitális bennszülött generáció online tölti napjai nagy részét, kommunikál, játszik, zenét hallgat, de „nem fordul elő gyakran, hogy egy történelem témazáró dolgozat előtt a diákok azzal búcsúznak az iskolában, hogy akkor otthon egy közösen szerkeszthető gondolatértéket együtt ismételnék délután a dolgozatra” (79. o.). Prievara Nádorival együtt megkérdőjelezi a nemzedék tudatos és sokszínű jelenlétét a digitális térben.

A digitális bevándorlókról a szerző megjegyzi, hogy többen (tanárok) „mentségül és kifogásként” használják a kifejezést, mondván, ezzel már nem tudnak mit kezdeni, „a diákok ugyanis bennszülöttként mindent sokkal jobban tudnak, mindenhez jobban értenek” (81. o.). Véleménye és tapasztalata szerint ez nem igaz, a gyerekek „ránk, tanárookra várnak, hogy megismerhessék a digitális világ olyan részeit, amelyek a segítségünk és iránymutatásunk nélkül nem fedeznének fel” (81. o.).

Az infokommunikációs eszközök pedagógiában történő használatával is ta-

addig kísérletezik
(akár bukások és kudarcok
árán is)

but döntöget: vizsgálata szerint csak és kizárólag a pedagógiai elkötelezettség ereje korrelál az IKT-technológia tanulási-tanítási folyamatokba való bevonásának mér-

tékével. Még a kezdeti eszközhasználati nehézségek, tájékozódási ügyetlenségek is legyőzhetőek, ha a tanár a tanulás felől közelítve gondolkodik a saját hivatásáról és fejleszti magát. „Ennek oka egyszerűen az, hogy ő érzi, ezek az eszközök hogyan tehetik sikeresebbé a munkáját, így nem adja fel, és addig kísérletezik (akár bukások és kudarcok árán is), amíg sikerül hatékonyan integrálnia az IKT-eszközt a tanulási folyamatba” (47. o.).

Rendkívül tanulságos a diákok viselkedésének beépítése a tanítási-tanulási folyamatba. Minden szint után kérdőívet töltenek ki, ebből tájékozódik Prievara a rendszer működéséről, és indokolt esetben finomítja, változtatja, kicserél elemeket. Rögtön az elején kiderült, hogy a nagyfokú szabadság sokakat hátráltat: „Belefájdul a fejem a szabadságba” – írja egyik diákja. A diákok kifejezetten igénylik a rendszer biztosította kötöttséget: „A legjobb az volt számomra (azt hiszem, kreatív diák

vagyok/voltam), hogy a rendszer kötetlenséget és szabadságot biztosított egy szigorúan kötött rendszeren belül” (142. o.). A már említett dilemma is gyakran előfordul visszajelzésként, és a diákok kiskapukat is találnak: „Azonban azt is tapasztaltam már, hogy a pontrendszer nem éri el ezt a célt, ha a diákok, azaz a mi szemszögünkben nincs önmagában értéke annak, amit tanulunk, amire pontokat kapunk, mivel ez esetben a motivátlanság vegyítve a ténnyel, hogy ebben a rendszerben a rossz jegyek elkerülhetőbbek, azt eredményezi, hogy hajlamosabbak vagyunk kevesebbet tanulni, mintha azt az évek során megszokott értékelési rendszer keretei között tennénk.” (143. o.) Prievára hitet tesz a pontrendszer mellett a feltárt nehézségek ellenére is, ugyanis a feladatok meghatározása, az időzítés megtervezése, az együttműködés, az önszabályozás inkább jellemzi majd a diákok későbbi munkavégzését, mint az egyértelműen meghatározott, napi rendszerességű feladat-meghatározás.

a rendszer kötetlenséget és szabadságot biztosított egy szigorúan kötött rendszeren belül

Prievára Tibor könyve bátor, okos és hiánypótló írás a 21. századi magyar pedagógia irodalmában. Elsősorban nekünk, tanároknak szól, korra, nemre, szakterületre való tekintet nélkül. Őszintesége folytán

saját (eltitkolt) dilemmáinkkal is foglalkozik, a lépéstartással, a lépéskényszerrel, amit a sokat emlegetett felgyorsult, technológia vezérelt világunk ró ránk. A könyv segítségével sokkal köze-

lebb kerülhet bárki az első lépések megtételéhez. A kötet révén megismerhetünk egy pedagógiai programot, és persze elemzői, bírálói vagy éppen adaptálói is lehetünk.

(Szerkesztői hiányosságok: Sir Ken Robinson idézett előadásaihoz nincs forrás. [51. és 64. o.]. Az Economist című lap kutatását is forrásmegjelölés nélkül taglalja a könyv két oldalon keresztül [34-35. o.]. A hetedik fejezetben fölvázolt szerkezetet nem követi a könyv tagolása.)

